

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: (e.)

Cím: Szent Rókus kápolnája

Forrás: Újság

Bp.
(Hely)

1938 XII. 25
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Ósztályozás

Tárgy 726.5

Hely Szt. Rókus templom

Idő "1711/1938"

Személy

Szent Rókus kápolnája

A régi Pestnek egyik legjellemzőbb maradványa Szent Rókus kicsiny kápolnája, ahogy időtlen idők óta kinyúlik a Rókus-kórház ormóttan tetejéről, bele a Rákóczi-ut szivajos forgalmába. Ha méretre kicsiny és dísz dolgában jelentéktelen is, finoman tagolt tömegével és nemes arányaival mégis egyik legművészebb alkotása a magyarországi barokk-építészetnek.

Schoen Arnold dr. Budapesti művészeti multjának legérdekesebb kutatója most ennek a művészeti emlékünknék származási történetét is kiderítette és megírta egy tetszetős kiállítású, érdekes régi képekkel is gazdagított kis füzetben. Megtudjuk belőle, hogy a kápolna a megismétlődött pestisjárványnak köszöni eredetét. Pest város polgársága fogadalmul és engesztelésül építette a betegek nagy gyógyító szentjeinek Szent Rókusnak és Szent Rozáliának tiszteletére. 1711 júliusában, vagyis a szatmári béke megkötésének esztendejében tették le a kápolna alapkövét. De kedveltes alakjában a kápolna a mai terjedelmének csak egy hányada volt, valójában nem több mint a mai kápolna szentélye.

A hely, amelyen ma Szent Rókus kápolnája áll, akkoriban messze tul esett Pest városán. Azt abban az időben még várfal kerítette körül és a Hatvani-kapun át jártak rajta ki-be a polgárok. A várfalon tul szántóföldek terültek el, amelyeken a Hatvan felé tartó országút vitt keresztül. Az országút — a mai Rákóczi-ut — mentén épült meg a kápolna. Azért olyan messze a várostól, mert azon a tájon

álltak a pestises baraképületek is. Már 1740-ben ki kellett bővíteni a kápolnát, ami eredeti alakjának feláldozásával járt. Érdekes, hogy abban az időtáiban a szentély hátsó falához külön fülkeszerű toldalékot is építettek a város, remetelakot egy önként vállalkozó remete számára, akinek a kápolnakörül növényzet ápolása volt a feladata. Hogy mennyire kívül volt még ekkor a városon a kápolna, arról megközelítő fogalmat ad Lenhardtnek 1834-ben készült rézmet-szete.

A kápolna lassan épült meg, mert kevés volt a pénz és szegény az ekkézsia. De fokról-fokra szobrok kerültek az oltárokra és festmények a falakra. A kápolna főhomlokzatának szobordíszé Schoen hozzátétele szerint 1757—1765 között készülhetett el.

1781-ben fogtak annak az épületnek építésébe, amelyet Rókus-kórház néven ismerünk. De eredetileg nem kórház volt a rendeltetése, hanem szegényház. A mai teleknek csupán azt a részét foglalta el az új építmény, amely a kápolnához illesztve, a Gyulai Pál- és a Stáhlly-utcára néz. A Rákóczi-uti homlokzat megépítésére csak jóval utóbb kerül a sor. A kórházat Jung József építőmester tervezte. Hogy a kápolnának ki volt a tervezője, azt, sajnos, nem sikerült megállapítania Schoennek, mert a kápolna építésére vonatkozó iratok legnagyobb része elkallódott.

A kórház megnyitásával megszűnt a Rókus-kápolna remeteségi jellege. Attólfogva nem remete viselte a kápolna gondját és vezette a kórház és szegényház lakóinak hitéletét, hanem javadalmas káplán. 1806 decemberében temették el András atyát, a kápolna utolsó remetét.

A kápolna belsejében közben a hívek jóvoltából szépen szaporodtak a szobrok és festmények. 1833-ban festette az egyik mellékkoltár Pieta-képet a kor egyik sokat foglalkoztatott festője, Warschag Jakab. A következő évben a régi Pestnek egy szintén népszerű festője, a görög származású Laecatari Demeter, festette meg Szent Anna oltárképét. Ezek ma is a helyükön vannak.

A kórház hamarosan szűknek bizonyult — s azért a városi tanács elrendelte a Rákóczi-uti főépület megépítését. Ennek a Nemzeti Múzeum építőjének fia, Pollack Ágoston volt a tervezője. 1837-ben fogtak a munkába, de a következő évben félbe kellett hagyni a nagy árviz miatt. A szörnyű áradat Szent Rókus bájos kápolnáját is nagyon megviselte. Strasser F. egykoru litográfiája megörökítette az elöntött kápolna és szegényház képét. A kápolna kapujának tetejéig ért a víz. A litográfia egy rég eltűnt másik építészeti emlékünök képét is megörizte. A kápolnával szemközt, körülbelül azon a helyen, ahol ma Szűz Mária vasból ömlött szobra van, állott Szent Miklós szobra a köréje épített kerek barokk-csarnok közepén. A régi Pestnek ezt az érdekes művészeti maradványát annyira megrongálta az árviz, hogy 1840-ben lebontották.

Schoen Arnold háziyomda 1926 — 8891
Schoen Arnold ettől fogva lépésről-lépésre követni tudja a kápolna és a kórház alakváltozásainak folyamát. Megtudjuk például, hogy a kápolna bejárója előtt álló kis előcsarnok eredetileg nem volt ott, hanem 1846-ban épült azután, hogy a Szépitő Bizottmány feltöltette a mai Rákóczi-utat. A kápolna ezzel az új szintje alá került és megközelíteni csupán néhány lépcsőfok segítségével volt lehetséges. A kis lépcsőnek befogadására épült toldalékul az előcsarnok.

Míg a tizenkilencedik század kezdetéig a kápolna csak gyarapodott és szépült, a nagy árviz utáni időkben egyre rosszabb sorsba került. Volt idő, nem is olyan régen, amikor — elképzelni is szörnyűség! — a kápolna lebontásáról mint a közel jövő programjáról beszéltek.

A szeretetlenségnek műve volt az is, hogy 1908-ban leszedték a főhomlokzat értékes barokk szobrait és helyükre Levisch Róbert szombathelyi szobrásszal mintáztatták ukajat. A régi szobrokat pedig darabokra zuvva fuvaroztatták el mint egyszerű törmelék.

Sok viszontagságot megért a bájos kis kápolna. Valóságos csoda, hogy annyi is megmaradt belőle. És a sors még sincsen biztosítva. Nem tudunk arról, hogy a Műemlékek Országos Bizottsága műemléknek nyilvánította volna. (e.)